

Rolnummer 4615
Arrest nr. 157/2009 van 13 oktober 2009

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vragen over artikel 15ter van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, zoals gewijzigd bij artikel 9 van de wet van 17 februari 2005 (bekendgemaakt op 13 oktober 2005), gesteld door de Raad van State - Tussengeschild.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit voorzitter M. Bossuyt, rechter M. Melchior, waarnemend voorzitter, en de rechters E. De Groot, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, J. Spreutels en T. Merckx-Van Goey, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter M. Bossuyt,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* * *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vragen en rechtspleging*

Bij arrest nr. 189.463 van 14 januari 2009 in zake Philippe De Coene en anderen en, na hervatting van het geding, Renaat Landuyt en anderen tegen de vzw « Vrijheidsfonds » en de vzw « Vlaamse Concentratie », tussenkomen partijen : Frank Vanhecke en anderen, waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 23 januari 2009, heeft de Raad van State de volgende prejudiciële vragen gesteld :

« 1. Houdt artikel 15ter van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven, zoals laatst gewijzigd door de wet van 17 februari 2005, een schending in van artikel 13 van de Grondwet, in samenhang met de artikelen 146 en 160 van de Grondwet, artikel 6.1, van het EVRM (Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950, bekrachtigd bij wet van 13 mei 1955), artikel 14 van het BUPO-Verdrag (Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 19 december 1966, bekrachtigd bij wet van 15 mei 1981) en het algemeen rechtsbeginsel van onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter, door de beslissing over de intrekking van de dotatie toe te vertrouwen aan de algemene vergadering van de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, terwijl de Raad van State als adviesorgaan bij de totstandkoming van de wet van 4 juli 1989, en in het bijzonder bij artikel 15ter van die wet, betrokken is geweest en een strikte scheiding tussen de adviesverlenende en rechtsprekende functie van de Raad van State zou ontbreken ?

2. Is artikel 15ter van de wet van 4 juli 1989, laatst gewijzigd door de wet van 17 februari 2005, waarbij een aanvraag tot intrekking van de dotaties moet worden voorgelegd aan de algemene vergadering van de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verenigbaar met artikel 13 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 10, 11 en 146 van de Grondwet, met de artikelen 6.1 en 14 van het EVRM, met de artikelen 14 en 26 van het BUPO-Verdrag en met het algemeen rechtsbeginsel van onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter, doordat de aanvraag automatisch wordt behandeld door een rechtscollege samengesteld uit staatsraden die niet allen behoren tot de Nederlandse taalrol en die ook niet allen wettelijk tweetalig zijn, terwijl op basis van de artikelen 51 tot en met 61 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State en artikel 87 van dezelfde gecoördineerde wetten in andere gevallen een zaak normaal behandeld wordt door een Nederlandstalige kamer of een Franstalige kamer en slechts uitzonderlijk, en in hier niet relevante gevallen, door de tweetalige kamer, en terwijl een zaak slechts in de gevallen bepaald in de artikelen 91 en 92 van die gecoördineerde wetten wordt doorverwezen naar de algemene vergadering van de afdeling bestuursrechtspraak, en terwijl zonder de verwijzing naar de algemene vergadering in artikel 15ter van de wet van 4 juli 1989 deze aanvraag door de Raad van State desgevallend behandeld zou kunnen worden door een uitsluitend Nederlandstalige kamer en dus, volgens verwerende partijen die de vraag voorstellen, zonder rechters die geen Nederlands kennen en die een schijn van partijdigheid opwekken vanwege de uitgesproken vijandigheid van de Franstalige gemeenschap in het land ten opzichte van een Vlaamse onafhankelijkheidspartij ?

3. Is artikel 15ter van de wet van 4 juli 1989, zoals laatst gewijzigd door de wet van 17 februari 2005, verenigbaar met artikel 19 van de Grondwet, daar waar artikel 15ter een maatregel oplegt van intrekking van de wettelijke dotatie indien een politieke partij of haar componenten met tekenen aantoonbaar vijandig te staan ten opzichte van de rechten en vrijheden gewaarborgd door het EVRM, zonder dat het noodzakelijk is dat misdrijven naar aanleiding van het uiten van deze tekenen worden gepleegd, terwijl de door artikel 15ter gewraakte

tekenen onder de vrijheid van meningsuiting zouden vallen en slechts onderhevig zouden zijn aan de grondwettelijke beperking van de bestraffing van misdrijven die ter gelegenheid van het gebruik maken van die vrijheden worden gepleegd, zodat enkel strafrechtelijk sanctioneerbaar gedrag onder de beperking van de vrije meningsuiting valt en enkel strafmaatregelen als sanctie voor dergelijk gedrag kunnen worden ingevoerd ?

4. Schendt artikel 15ter van de wet van 4 juli 1989, zoals laatst gewijzigd door de wet van 17 februari 2005, in het licht van de drastische beperking door de wetgever in de wet van 4 juli 1989 van elke andere bron van inkomsten van een politieke partij, artikel 27 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 11, eerste lid, van het EVRM, alsmede artikel 22 van het BUPO-Verdrag, door een procedure in te stellen die leidt tot het beperken of ontzeggen van financiële middelen aan een politieke partij ?

5. Is artikel 15ter van de wet van 4 juli 1989, zoals laatst gewijzigd door de wet van 17 februari 2005, verenigbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, daar de wet enkel de maatregel van intrekking van de dotatie voorziet voor tekenen waaruit moet blijken dat een politieke partij door eigen toedoen of door toedoen van haar componenten, lijsten, kandidaten of gekozenen vijandig staat tegenover de rechten en vrijheden gewaarborgd door het EVRM en daarbij al dan niet strafrechtelijke misdrijven begaat, terwijl die maatregel niet wordt voorzien voor andere handelingen waarbij de kwalificatie als strafrechtelijk misdrijf niet in twijfel kan worden getrokken, zoals passieve corruptie, misbruik van overheidsgeld, verduistering, valsheid in geschrifte en gebruik, belangenneming, misbruik van vennootschapsgoederen ?

6. Schendt artikel 15ter, § 2, van de wet van 4 juli 1989, zoals laatst gewijzigd door de wet van 17 februari 2005, in de interpretatie dat de term ‘ stukken ’ enkel kan slaan op procedurestukken en niet op de overtuigingsstukken, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met het algemeen rechtsbeginsel dat eenieder recht heeft op een eerlijk proces, met de artikelen 6.1 en 14 van het EVRM en de artikelen 14 en 16 van het BUPO-Verdrag, doordat de rechtsonderhorigen, te weten de voor een politieke partij optredende rechtspersoon die op grond van genoemd artikel 15ter, § 2, voor de Raad van State wordt gedaagd, alsook de aldaar tussenkommende partijen, kunnen worden beoordeeld op grond van overtuigingsstukken die in een andere taal zijn gesteld dan de taal van één of meer staatsraden die de algemene vergadering van de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State samenstellen, zonder dat deze stukken ten behoeve van de Raad van State moeten worden vertaald, terwijl de rechtsonderhorige die betrokken wordt in een procedure voor het Grondwettelijk Hof, op grond van artikel 63, § 4, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 aanspraak kan maken op een vertaling van de overtuigingsstukken ten behoeve van het Hof, in het Nederlands of in het Frans naar gelang van het geval ? ».

Bij beschikking van 23 januari 2009 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen conform de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989.

Bij beschikking van 15 juli 2009 heeft voorzitter M. Bossuyt de zaak voorgelegd aan het Hof in voltallige zitting.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 22 september 2009.

De vzw « Vrijheidsfonds » en de vzw « Vlaamse Concentratie » (in vereffening) hebben vorderingen tot wraking ingediend van voorzitter P. Martens en de rechters R. Henneuse, L. Lavrysen, A. Alen en E. Derycke.

Bij beschikking van 16 september 2009 heeft het Hof beslist dat de terechtzitting van 22 september 2009 uitsluitend zou worden gewijd aan de vorderingen tot wraking, waarbij alleen « de wrakende partijen en de gewraakte rechters » worden gehoord, conform artikel 102, derde lid, van voormelde bijzondere wet.

Op de openbare terechtzitting van 22 september 2009, uitsluitend gewijd aan de vorderingen tot wraking :

- zijn verschenen :

. Mr. L. Walley, tevens *loco* Mr. A. Schaus, advocaten bij de balie te Brussel, voor Renaat Landuyt en anderen;

. Mr. R. Tournicourt, advocaat bij de balie te Brussel, en Mr. L. Deceuninck, advocaat bij de balie te Gent, voor de vzw « Vrijheidsfonds » en de vzw « Vlaamse Concentratie » (in vereffening);

. Mr. P. De Roo, advocaat bij de balie te Antwerpen, *loco* Mr. B. Siffert, advocaat bij de balie te Brussel, voor Frank Vanhecke en anderen, en voor Jurgen Ceder en anderen;

- zijn voorzitter P. Martens en de rechters R. Henneuse, L. Lavrysen, A. Alen en E. Derycke gehoord;

- zijn Mr. R. Tournicourt en Mr. L. Deceuninck gehoord;

- is de zaak in beraad genomen wat het tussengeschild betreft.

De bepalingen van voormelde bijzondere wet met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *In rechte*

- A -

Ten aanzien van voorzitter Paul Martens

A.1. De wrakende partijen voeren aan dat voorzitter Paul Martens in de loop van het bodemgeschild deel heeft uitgemaakt van het *Centre de droit public* van de *Université libre de Bruxelles*. Dat centrum werd geleid door Annemie Schaus, advocate van de oorspronkelijk verzoekende partijen in de procedure voor de Raad van State die de intrekking van de overheidsdotatie aan de politieke partij Vlaams Belang als voorwerp had. Zij is thans nog steeds verbonden aan het *Centre de droit public*. Zij wijzen voorts erop dat één van de voornaamste onderzoeksdomeinen van dat onderzoekscentrum « *la lutte contre l'extrême-droite* » is.

A.2. Zij betogen dat, enerzijds, de band tussen een rechter in het Hof en een advocate in het oorspronkelijke bodemgeschil en, anderzijds, het onderzoeksthema « *la lutte contre l'extrême-droite* », dat op de website van het *Centre de Droit Public* wordt vermeld, ten aanzien van de procespartijen en ten aanzien van derden de gerechtvaardigde vrees kunnen wekken dat *in casu* de objectieve onpartijdigheid van voorzitter Martens in het gedrang zou komen.

Zij voegen daaraan toe dat de loutere omstandigheid dat de naam van voorzitter Paul Martens niet meer voorkomt op de website van het *Centre de droit public*, daaraan niets verandert, aangezien die verwijdering tijdelijk zou kunnen zijn.

A.3. De wrakende partijen verwijzen naar het arrest van de Raad van State nr. 169.314 van 22 maart 2007, waarin deze betreffende het bodemgeschil oordeelde dat het wrakingsverzoek ten aanzien van twee staatsraden die eveneens deel uitmaakten van het *Centre de droit public*, om die redenen gegrond was. Omdat de procedure voor het Hof nauw verbonden is met de procedure voor de Raad van State en de uitkomst hiervan zelfs determineert, dienen de argumenten die de Raad van State overtuigen, volgens hen, ook te gelden voor het Hof.

Ten aanzien van rechter Roger Henneuse

A.4. Ten eerste voeren de wrakende partijen aan dat rechter Roger Henneuse, in strijd met artikel 44 van de bijzondere wet van 6 januari 1989, een openbare functie of openbaar ambt van politieke of administratieve aard zou bekleden. Hij zou bij besluit van de Waalse Regering van 12 september 2002 zijn aangewezen als lid van de beheerscommissie van het natuurpark « *Plaines de l'Escaut* ».

Zij betogen dat het Waalse Gewest sinds de Lambermont-akkoorden voor 74,9 pct. van zijn middelen afhankelijk is van de federale overheid, die betrokken is bij het onderhavige geding, aangezien de inzet daarvan is de overheidsdotatie van het Vlaams Belang te doen intrekken. Ook zou door de band van rechter Henneuse met de uitvoerende macht het beginsel van de scheiding der machten schenden.

A.5. Ten tweede voeren de wrakende partijen aan dat rechter Henneuse deel zou uitmaken van de « *Euro-Arab Dialogue* ». In die hoedanigheid zou hij in 1993, toen hij parlamentslid was, een bijdrage getiteld « *Overall situation of Arab Immigrants* » hebben gepubliceerd in het boek « *Arab immigrants and muslims in Europe* ».

Zij betogen dat de standpunten van de « *Euro-Arab Dialogue* », met name het « behouden van de moslimgroep in Europa met respect voor hun rechten tot het behoud van hun geloof, tradities en nationale cultuur », onverzoenbaar zijn met één van de programmapunten van het Vlaams Belang, namelijk de weerstand tegen de voortschrijdende islamisering van Europa.

Ten aanzien van rechter Luc Lavrysen

A.6. De wrakende partijen voeren aan dat rechter Luc Lavrysen een SP.A-signatuur zou hebben en dat hij zich na zijn benoeming als rechter in het Hof onvoldoende ver van de politiek zou hebben gehouden. Dat zou allereerst blijken uit de tekst « *Ecologische (on)zekerheid voor iedereen* » van 1998, die op de website van die partij beschikbaar is en waaraan rechter Lavrysen heeft meegewerkt. Ten tweede zou dat blijken uit het feit dat rechter Lavrysen medewerker is bij het tijdschrift « *Samenleving en politiek* ».

Zij betogen dat dat tijdschrift, de spreekbuis van de « *Stichting Gerrit Kreveld* », het « democratisch socialisme » uitdraagt. Eén van de thema's die regelmatig aan bod komen, betreft de « migratie ».

A.7. De wrakende partijen wijzen ook erop dat verschillende andere medewerkers aan dat tijdschrift « kopstukken » van de politieke partij SP.A zijn. Bovendien zouden verschillende artikels die in dat tijdschrift zijn verschenen, een vijandigheid ten aanzien van de partij Vlaams Belang uitdrukken, of zouden ze zijn geschreven door auteurs die reeds in eerdere processen tegen het Vlaams Belang zouden hebben opgetreden. Eén van die medewerkers is Mr. Stefan Sottiaux, die in de onderhavige procedure de Ministerraad vertegenwoordigt.

Ten aanzien van rechter André Alen

A.8. De wrakende partijen voeren aan dat rechter André Alen als buitengewoon hoogleraar is verbonden aan het *Instituut voor Constitutioneel Recht* van de Katholieke Universiteit Leuven. In die hoedanigheid is hij collega van Mr. Stefan Sottiaux, de advocaat van de Ministerraad, die als docent verbonden is aan hetzelfde Instituut. Recent waren zij samen co-editor van het boek *Taaleisen juridisch getoetst*. Op de website van dat Instituut worden tal van onderzoeksthema's vermeld, die relevant zijn voor de door de Raad van State gestelde prejudiciële vragen, met name de interpretatie van de Grondwet.

A.9. Zij betogen dat die band tussen een rechter in het Hof en een advocaat van één van de procespartijen bij de procespartijen en bij derden de gerechtvaardigde vrees kan wekken dat *in casu* de objectieve onpartijdigheid van rechter Alen in het gedrang zou komen.

A.10. De wrakende partijen verwijzen naar het arrest van de Raad van State nr. 169.314 van 22 maart 2007, vermeld in A.3.

Ten aanzien van rechter Erik Derycke en van de vraag tot onderzoek

A.11. De wrakende partijen vragen dat krachtens artikel 91 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 een onderzoek wordt gevoerd teneinde vast te stellen welke rechters in het Grondwettelijk Hof « lid zijn van de geheime verenigingen, bekend als : ` De Grootloge van België ´, ` Het Grootoosten van België ´, ` Le Droit Humain ´ en/of de ` Vrouwengrootloge ´ ».

A.12. Zij voeren in wezen aan dat die verenigingen hun leden de verplichting zouden opleggen het Vlaams Belang te bekampen, ook in hun professionele activiteiten. Dat zou volgens hen ook het geval zijn met rechters, zodat hun onafhankelijkheid en onpartijdigheid in het gedrang zou komen wanneer zij een zaak dienen te behandelen die het Vlaams Belang betreft.

A.13. De wrakende partijen behouden zich het recht voor om de rechters van wie na onderzoek zou blijken dat zij banden hebben met die verenigingen te wraken wegens de gronden vermeld in artikel 828, 1° (wettige verdenking), artikel 828, 11° (ontvangen worden door een partij op haar kosten), en artikel 828, 12° (hoge graad van vijandschap), van het Gerechtelijk Wetboek.

A.14. Ten aanzien van rechter Erik Derycke voeren de wrakende partijen aan dat hij in verschillende publicaties wordt vermeld als lid van een dergelijke vereniging. Bijgevolg zou hij om de in A.13 vermelde redenen dienen te worden gewraakt.

- B -

B.1.1. In een verzoekschrift van 24 augustus 2009 vorderen de vzw « Vrijheidsfonds » en de vzw « Vlaamse Concentratie » de wraking van voorzitter Paul Martens. In een verzoekschrift van 25 augustus 2009 vorderen dezelfde partijen de wraking van rechter André Alen. In twee verzoekschriften van 27 augustus 2009 vorderen zij de wraking van rechter Roger Henneuse en van rechter Luc Lavrysen. In een aanvullend verzoekschrift van 4 september 2009 wijzen zij op enkele bijkomende elementen ten aanzien van rechter Lavrysen. Die wrakingsverzoeken zijn gebaseerd op de « wettige verdenking » bedoeld in artikel 828, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek.

B.1.2. In een verzoekschrift van 14 september 2009 vorderen dezelfde partijen dat krachtens artikel 91 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 een onderzoek wordt gevoerd over « het lidmaatschap van en/of bezoeken aan één van de vier geheime verenigingen, bekend als 'de Grootloge van België', 'het Grootoosten van België', de loge 'Le Droit Humain' en/of de 'Vrouwengrootloge' » van leden van het Hof die op grond van de artikelen 54 tot 56 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 worden geroepen om te zetelen in de zaak nr. 4615. Zij behouden zich het recht voor de wraking te vorderen van de leden van wie zou blijken dat zij van die verenigingen deel uitmaken.

In een verzoekschrift van 18 september 2009 vorderen zij vervolgens de wraking van rechter Derycke.

B.1.3. In een aanvullende memorie van 22 september 2009 vorderen de wrakende partijen in hoofdorde dat de rechters ten aanzien van wie de wraking wordt gevorderd, geen deel zouden uitmaken van de zetel die over die wrakingsverzoeken uitspraak doet. In ondergeschikte orde vorderen zij dat het Hof een prejudiciële vraag opwerpt en meteen beantwoordt betreffende de vergelijking tussen de artikelen 101 en 102 van de bijzondere wet van 6 januari 1989, die niet verbieden dat de gewraakte rechters deel uitmaken van de zetel die het wrakingsverzoek behandelt, en artikel 838 van het Gerechtelijk Wetboek, dat erin voorziet dat de gewraakte rechters geen deel uitmaken van de zetel die het wrakingsverzoek behandelt.

Ten aanzien van de wrakingsverzoeken

B.2. Krachtens artikel 101 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 kunnen de rechters van het Hof worden gewraakt om de redenen die luidens de artikelen 828 en 830 van het Gerechtelijk Wetboek tot wraking aanleiding geven.

Het begrip « wettige verdenking » in artikel 828, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek doelt op de vereisten van de onafhankelijkheid en van de subjectieve en de objectieve onpartijdigheid van de rechter, die worden gewaarborgd door artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en door artikel 14 van het Internationaal Verdrag inzake

burgerrechten en politieke rechten (*Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, DOC 50-0886/001, pp. 6 en 7).

B.3.1. Het is van fundamenteel belang in een democratische rechtsstaat dat de hoven en rechtbanken het vertrouwen genieten van het publiek en van de procespartijen (EHRM, 26 februari 1993, *Padovani* t. Italië, § 27). Daartoe vereist artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens dat de rechtscolleges waarop die bepaling van toepassing is, onpartijdig zijn.

Die onpartijdigheid dient op twee manieren te worden onderzocht. De subjectieve onpartijdigheid, die wordt vermoed tot het bewijs van het tegendeel, vereist dat de rechter in een zaak waarover hij dient te oordelen, niet vooringenomen is, noch vooroordelen heeft, en dat hij geen belang heeft bij de uitkomst ervan. De objectieve onpartijdigheid vereist dat er voldoende waarborgen zijn om ook een gerechtvaardigde vrees op die punten uit te sluiten (EHRM, 1 oktober 1982, *Piersack* t. België, § 30; 16 december 2003, *Grievies* t. Verenigd Koninkrijk, § 69).

B.3.2. Wat de objectieve onpartijdigheid betreft, moet worden nagegaan of er, los van het gedrag van de rechters, aantoonbare feiten bestaan die twijfel doen ontstaan omtrent die onpartijdigheid. In dat opzicht kan zelfs een gewekte schijn van partijdigheid belangrijk zijn (EHRM, 6 juni 2000, *Morel* t. Frankrijk, § 42).

Indien dient te worden onderzocht of een rechter in een concreet geval aanleiding heeft gegeven tot een dergelijke vrees, wordt het standpunt van de rechtzoekende in aanmerking genomen, maar speelt het geen doorslaggevende rol. Wat wel doorslaggevend is, is of de vrees van de betrokkene als objectief verantwoord kan worden beschouwd (EHRM, 21 december 2000, *Wettstein* t. Zwitserland, § 44).

B.4. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens vereist dat wrakingsverzoeken zo worden behandeld dat zij niet tot een verlamming van de rechtspraak of tot een excessieve vertraging in de rechtsbedeling kunnen leiden (EHRM, 22 september 1994, *Debled* t. België, § 37; 10 juni 1996, *Thomann* t. Zwitserland, § 36; beslissing, 12 december 2002, *Sofianopoulos* t. Griekenland, p. 9). Er dient immers te worden vermeden dat andere door artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens gewaarborgde

grondrechten, zoals het recht op toegang tot de rechter of het recht op een einduitspraak binnen een redelijke termijn, in het gedrang kunnen komen.

B.5.1. Het is niet nodig uit te maken of artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens te dezen van toepassing is, vermits de daarin besloten vereisten omtrent de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van de rechter gelden als algemene rechtsbeginselen. Het Hof houdt bijgevolg rekening met de rechtspraak dienaangaande van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

B.5.2. De bijzondere aard van het grondwettelijke contentieux onderscheidt een grondwettelijk hof van de gewone hoven en rechtbanken en van de administratieve rechtscolleges. Een grondwettelijk hof doet immers geen uitspraak betreffende de aanspraken van de procespartijen, maar beoordeelt enkel *in abstracto* of de toepasselijke wetsbepalingen verenigbaar zijn met de regels waaraan het vermag te toetsen (EHRM, grote kamer, 22 oktober 1984, *Sramek t. Oostenrijk*, § 35).

B.5.3. Bovendien is het Hof als enige rechtscollege bevoegd om wetskrachtige normen te toetsen aan de bevoegdheidverdelende regels en aan de bepalingen van titel II en de artikelen 170, 172 en 191 van de Grondwet, en voorziet de bijzondere wet van 6 januari 1989 niet in de mogelijkheid om ad-hocrechters te benoemen. Bijgevolg mag een toepassing van de wrakingsgronden niet tot gevolg kunnen hebben dat het Hof, in strijd met de in B.4 uiteengezette beginselen, niet meer zou kunnen beraadslagen.

B.6. De bijzondere wetgever heeft gewild dat het Hof op een evenwichtige wijze is samengesteld. De door hem gewenste evenwichten op taal-, politiek en professioneel vlak, komen met name in een zetel van twaalf rechters ten volle tot hun recht. Dergelijke evenwichten vormen een waarborg van onpartijdigheid (EHRM, 28 juni 1984, *Campbell en Fell t. Verenigd Koninkrijk*, § 78; 22 oktober 1984, *Sramek t. Oostenrijk*, § 38; *mutatis mutandis*, 26 oktober 2004, *AB Kurt Kellermann t. Zweden*, § 63).

B.7.1. Ten aanzien van de bewering dat een grondwettelijk rechter lid zou zijn van een universitair onderzoekscentrum, dient eraan te worden herinnerd dat artikel 44 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 de rechters van het Hof toelaat hun ambt te cumuleren met een academische activiteit.

Welnu, de universiteit is een bevoorrechte plaats van de academische vrijheid, die het beginsel inhoudt volgens hetwelk de lesgevers en de onderzoekers, in het belang zelf van de ontwikkeling van de kennis en van de verscheidenheid van de meningen, een zeer grote vrijheid moeten genieten om onderzoek te verrichten en om in de uitoefening van hun functies hun mening te uiten. De academische vrijheid vormt een aspect van de vrijheid van meningsuiting, gewaarborgd bij zowel artikel 19 van de Grondwet als artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens; zij maakt eveneens deel uit van de vrijheid van onderwijs, gewaarborgd bij artikel 24, § 1, van de Grondwet, zoals het Hof heeft geoordeeld in zijn arrest nr. 167/2005 van 23 november 2005 (B.18.1).

B.7.2. Uit de rechtspraak van de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens en van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens blijkt dat een politieke sympathie van een magistraat op zich niet volstaat om een gerechtvaardigde vrees van partijdigheid te wekken (ECRM, 18 mei 1999, beslissing, *Ninn-Hansen* t. Denemarken, p. 20; EHRM, beslissing, 28 januari 2003, *M.D.U.* t. Italië, p. 12; beslissing, 26 augustus 2003, *Filippini* t. San Marino, p. 5). Er dient te worden aangetoond dat de betrokkene instructies betreffende dat geschil heeft gekregen van de politieke partij die wordt geacht de zijne te zijn (beslissing, *Filippini* t. San Marino, p. 5).

Bovendien kristalliseert een politieke partij, zoals de Raad van State in verband met de wrakingsverzoeken in het bodemgeschil reeds vaststelde, de gedachtenstromingen over een veelheid aan vraagstukken die in de samenleving bestaan. Uit de voorkeur voor een partij mag niet automatisch worden afgeleid dat de betrokkene het eens is met ieder antwoord van die partij op al die vragen, laat staan nog met iedere uitspraak van een zogenaamd « kopstuk » ervan (RvSt, nr. 169.314, 22 maart 2007).

B.7.3. Gelet op de bij artikel 27 van de Grondwet en bij artikel 11 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens gewaarborgde vrijheid van vereniging, dient hetzelfde te gelden voor sympathieën voor, of zelfs het lidmaatschap van, verenigingen die geen politieke partijen zijn.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens oordeelde in dat opzicht dat de loutere omstandigheid dat een rechter vrijmetselaar is, geen reden is om hem te wraken. Het

overwoog dat, ook al gaat het verhaal dat de vrijmetselarij haar leden tracht te beïnvloeden, het loutere lidmaatschap van een loge geen gerechtvaardigde twijfels kan opwekken omtrent de objectieve onpartijdigheid van een magistraat, aangezien men ervan mag uitgaan dat hij zijn eed als magistraat zal doen primeren boven om het even welke sociale verplichting. Het tegenbewijs dient te worden geleverd met concrete elementen betreffende individuele rechters, en niet ten aanzien van de vrijmetselarij als geheel (EHRM, beslissing, 15 juni 2000, *Salaman t. Verenigd Koninkrijk*).

B.7.4. Noch artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, noch enige andere bepaling van dat Verdrag of van één van zijn aanvullende protocollen, verbiedt dat een gewezen parlements lid rechter wordt (EHRM, 22 juni 2004, *Pabla Ky t. Finland*, § 29). Een opdracht verricht in het kader van het vroegere mandaat als parlements lid kan op zich niet volstaan om te besluiten tot een schijn van partijdigheid van een voor het leven benoemde rechter wiens onafhankelijkheid door tal van wettelijke bepalingen wordt gewaarborgd.

B.7.5. Onder meer uit de beginselen uiteengezet in B.7.1 tot B.7.4 volgt dat een magistraat niet kan worden gewraakt louter op grond van meningen die hij heeft uitgedrukt in werken die hij als rechtsgeleerde heeft gepubliceerd, of omdat hij, in andere zaken, reeds beslissingen heeft gewezen die indruisen tegen de aanspraken van één van de partijen. Meer algemeen tast het feit dat in het openbaar – in welke hoedanigheid dan ook, maar zonder enig verband met de feiten of de beoogde procedure – voordien stelling werd ingenomen over een rechtsvraag die in deze procedure opnieuw rijst, de onafhankelijkheid of de onpartijdigheid van de rechter niet aan. Anders beslissen zou betekenen dat een rechter geen kennis zou mogen nemen van een zaak waarin een rechtsvraag is gerezen die hij reeds in andere zaken heeft beslecht.

B.8. De wrakende partijen voeren geen concrete elementen aan die van dien aard zijn dat de subjectieve onpartijdigheid in het gedrang wordt gebracht van de rechters van wie zij de wraking vragen. Zij blijven meer bepaald in gebreke aannemelijk te maken dat bedoelde rechters op enig moment openlijk, en op een wijze die zou getuigen van een laakbare negatieve vooringenomenheid ten opzichte van één der procespartijen, een standpunt hebben ingenomen over de grondwettigheidsvragen die aan het Hof zijn voorgelegd.

B.9. Het Hof dient evenwel nog te onderzoeken of er, onafhankelijk van het persoonlijk gedrag van de betrokkenen, niettemin verifieerbare gegevens zijn die een schijn van verdenking te hunnen opzichte kunnen wettigen. De elementen die de wrakende partijen daartoe aanvoeren, betreffen publicaties, beweerde politieke sympathieën, en het huidige of gewezen lidmaatschap van onderzoekscentra, verenigingen of van een beheerscommissie van een natuurpark. Die beweringen volstaan niet om een objectieve verantwoording te bieden voor de bezorgdheid van de wrakende partijen ten aanzien van de geschiktheid van voorzitter Paul Martens en de rechters Roger Henneuse, Luc Lavrysen, André Alen en Erik Derycke om in onpartijdigheid de grondwettigheid van de bestreden norm na te gaan.

Ten aanzien van de gevorderde onderzoeksmaatregel

B.10.1. Een onderzoeksmaatregel krachtens artikel 91 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 is slechts nuttig in zoverre feitelijke gegevens kunnen worden vastgesteld die pertinent zijn voor de beslechting van een beroep tot vernietiging, een prejudiciële vraag, of een tussengeschied.

B.10.2. Een dergelijke onderzoeksmaatregel is slechts pertinent indien de onderzochte beweringen van dien aard zijn dat zij een wrakingsgrond als bedoeld in artikel 101 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 opleveren.

B.10.3. Gelet op de beginselen uiteengezet in B.7.3 kan het beweerde lidmaatschap van de verenigingen bedoeld door de wrakende partijen geen aanleiding geven tot een wraking op grond van « wettige verdenking » bedoeld in artikel 828, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek.

Evenmin kan het loutere lidmaatschap van een vereniging de « hoge graad van vijandschap » bedoeld in artikel 828, 12°, van het Gerechtelijk Wetboek aantonen, aangezien dat laatste een subjectief element ten aanzien van een individuele rechter betreft.

Ook de wrakingsgrond « ontvangen worden door een partij op haar kosten » bedoeld in artikel 828, 11°, van het Gerechtelijk Wetboek, kan niet in aanmerking worden genomen, aangezien geen van de bedoelde verenigingen partij is in het bodemgeschied of in de onderhavige prejudiciële procedure.

B.10.4. De door de wrakende partijen gevorderde onderzoeksmaatregel is bijgevolg niet pertinent voor de beslechting van de wrakingsverzoeken waartoe zij zich het recht voorbehouden, en dient aldus te worden afgewezen.

Ten aanzien van de exceptie van ongrondwettigheid

B.11. Vermits geen enkele van de rechters ten aanzien van wie een wrakingsverzoek werd geformuleerd, deel uitmaakt van de zetel die op die door de wrakende partijen opgeworpen verzoeken uitspraak doet, is de door de wrakende partijen opgeworpen exceptie van ongrondwettigheid van de artikelen 101 en 102 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 zonder voorwerp.

Om die redenen,

het Hof

- Verwerpt de vorderingen tot wraking van voorzitter Paul Martens en van de rechters Roger Henneuse, Luc Lavrysen, André Alen en Erik Derycke;

- Verwerpt het verzoek tot onderzoek;

- Verklaart de exceptie van ongrondwettigheid van de artikelen 101 en 102 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 zonder voorwerp;

- Stelt de debatten met het oog op de verdere behandeling van de prejudiciële vragen vast op de terechtzitting van 20 oktober 2009, om 15.30 uur.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989, op de openbare terechtzitting van 13 oktober 2009.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

M. Bossuyt